

ВПП 2.2.9. Соціальна економіка

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «Соціальна економіка» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки ЗВО СВО «Бакалавр» спеціальності «Економіка».

Предметом дисципліни є відносини, що формуються у сфері відтворення людини і соціуму під визначальним впливом соціокультурних чинників розвитку.

Міждисциплінарні зв'язки:

Дисципліна «Соціальна економіка» – вибіркова дисципліна, вивчається після вивчення таких дисциплін, як «Політекономія», «Макроекономіка», «Мікроекономіка», «Історія економічних вчень», «Статистика», «Економіка праці та соціально-трудові відносини».

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни «Соціальна економіка» є формування цілісного світогляду і навичок системного мислення в галузі соціоекономічного функціонування суспільства, спрямованого на створення умов для розвитку і самореалізації особистості в швидкоплинних трансформаційних змінах глобального характеру.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни «Соціальна економіка» є: на основі вже отриманих загальних знань у галузі економічних взаємин сприяти доповненню й поглибленню їх за рахунок вивчення та розуміння органічних зв'язків і залежностей із політичними, соціокультурними, моральними, етичними, психологічними та іншими аспектами життєдіяльності людини; курс показує, на які орієнтири варто налаштовуватися суб'єкту економіки за формування ринкових зв'язків і залежностей; курс безпосередньо пов'язаний із формуванням нової закономірності в економічній теорії – плюралізмом методологій у вивченні соціально-економічної реальності, що уможливорює належну оцінку й переоцінку конкретних економічних проблем через призму розгорнутої філософської й соціологічної думки.

1.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми у здобувачів вищої освіти мають бути сформовані такі елементи компетентності:

знання:

- еволюції теоретичних поглядів на роль і місце людини в розвитку економіки і соціуму;
- соціальної ролі власності;
- властивостей економічної влади, економічної свободи та економічної демократії;
- принципів соціальної справедливості та рівнів у соціоекономічному розвитку.

вміння:

- спілкуватися з людьми різних соціальних верств;
- визначати якісні та кількісні цілі;
- проводити ситуативний аналіз;
- аналізувати соціальний стан сучасної держави;
- планувати заходи щодо розвитку соціально-трудових відносин як сфери самореалізації та саморозвитку людини;
- складати стратегічні програми соціоекономічного розвитку України у XXI столітті;
- здійснювати аналіз доходів як матеріальної основи соціоекономічного розвитку;
- аналізувати економічні процеси та їх вплив на соціальний розвиток людини і суспільства;

способи мислення:

- формування суджень – форми мислиннєвого відображення об'єктивної дійсності, яка полягає у ствердженнях наявності або відсутності ознак, властивостей або відносин у сфері формування і розвитку соціоекономічних відносин;
- пропонування міркувань – низки пов'язаних суджень, спрямованих на те, щоб з'ясувати істинність будь-якої думки у сфері соціоекономічних відносин, доведення її або заперечення;
- створення умовиводів – виведення з одного або декількох суджень в області соціоекономічних відносин нового;
- генерування понять – пізнання сутності предметів і явищ у межах соціоекономічних відносин в їх істотних зв'язках, узагальнення їх істотних ознак;

професійні, світоглядні і громадянські якості:

- здатність використовувати знання, вміння та навички для теоретичного та практичного освоєння проблем і перспектив розвитку соціоекономічних відносин та планувати, організовувати, реалізовувати, презентувати відповідні наукові дослідження;
- ґрунтовні знання історичних засад розвитку теорії і практики соціальної економіки, ідейних вчень класиків, фундаментальних постулатів та парадигм економічної теорії, новітніх прогресивних тенденцій розвитку соціальної економіки;
- ґрунтовні знання класичного та сучасного наукового інструментарію дослідження соціально-економічних явищ та процесів у різних сферах життя суспільства;
- здатність організовувати та проводити управлінські дослідження, використовуючи сучасну методологію та інформаційні технології;
- здатність застосовувати одержані знання з різних предметних сфер соціальної економіки для формулювання нових теоретичних трактувань і положень, практичних адресних рекомендацій і пропозицій;
- здатність виявляти та розуміти причинно-наслідкові зв'язки між соціоекономічними явищами та процесами, ідентифікувати та оцінювати фактори впливу;
- ґрунтовні знання особливостей, інструментарію, новітніх напрямів соціоекономічних відносин та здатність формувати їх ефективну сучасну систему;

морально-етичні цінності:

- сформувати уявлення про моральні цінності людини;
- здатність висловлювати своє судження про роль і значущість моральних цінностей у житті людини;
- формувати вміння аналізувати мотиви та вчинки людей, моделювати та розв'язувати ситуації, пов'язані з виконанням обов'язків у колективі;
- розвивати почуття відповідальності за свій вибір та наслідки вчинків;
- виховувати самостійність, волю, моральність.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 120 годин 4 кредити ЄКТС.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Тема 1. Соціокультурні основи функціонування економіки.

Соціальна економіка. Передумови розвитку соціальної економіки. Предмет курсу «Соціальна економіка». Завдання соціальної економіки. Охлократичний, олігархічний демократичний типи соціальної економіки. Принципи соціальної економіки. Соціальні функції економіки. Критерій соціальної економіки. Особливості соціальної економіки в перехідних умовах. Трансформація соціальної економіки.

Тема 2. Еволюція теоретичних поглядів на роль і місце людини в розвитку економіки і соціуму.

Об'єктивна необхідність соціалізації економічного розвитку. Концептуальні основи соціальної економіки. Подвійна роль людини в суспільному виробництві. «Економічна людина». «Соціальна людина». Теорія людського капіталу. Методи соціалізації економіки. Стратегія соціально економічного розвитку. Завдання соціально-економічного

розвитку. Пріоритети соціальної економіки. Негативні наслідки соціальні трансформації економіки. Шляхи усунення негативних наслідків трансформації економіки. Інституційні зміни та соціальні функції держави в умовах соціалізації економіки.

Тема 3. Соціально-трудова відносина як сфера самореалізації та саморозвитку людини.

Модель соціально-економічної людини. Зайнятість. Безробіття. Професійно-кваліфікаційна структура зайнятості в Україні. Соціальна функція зайнятості. Економічна функція зайнятості. Політична функція зайнятості. Ідеологічна функція зайнятості. Ефективна зайнятість. Соціальне управління господарчою поведінкою людини. Інститут домашнього господарства. Види домашньої праці. Обмеження ефективності домогосподарств.

Тема 4. Сім'я, домогосподарство, підприємство і регіон в соціоекономічній системі.

Сім'я як невід'ємний елемент формування соціально орієнтованої ринкової економіки. Домогосподарство: поняття, функції та ознаки. Класифікація домогосподарств. Доходи та витрати домогосподарств. Роль домогосподарств у розвитку соціально орієнтованої ринкової економіки. Інтеграція корпоративної культури підприємств та соціальної відповідальності підприємницької діяльності. Роль органів державної виконавчої влади та місцевого самоврядування у процесах регіонального й місцевого розвитку. Гуманітарний вимір соціального розвитку.

Тема 5. Соціальна природа сучасної держави.

Соціальна структура суспільства. Соціально-економічна стратифікація. Стратифікаційні підходи. Історичні типи стратифікації. Типи стратифікаційних систем. Сучасна стратифікація суспільства. Передумови стратифікації українського суспільства. Маргіналізація. Олігархія. Поняття середнього класу. Критерії визначення середнього класу.

Тема 6. Власність і економічна влада: зміст і роль у розвитку соціуму.

Сутнісні характеристики власності. Право власності. Матеріально-речовий аспект власності. Соціально-економічний аспект власності. Відносини власності. Класифікація прав власності. Функції власності. Трансформація відносин власності. Плюралізм та монізм прав власності. Приватизація. Види приватизації. Націоналізація. Денаціоналізація.

Тема 7. Економічна свобода, економічна демократія, соціальна справедливість і рівність.

Економічна свобода. Аспекти прояву економічної свободи. Принципи економічної свободи. Форми прояву економічної свободи на особистісному рівні. Індекс економічної свободи. Рівень економічної свободи України. Приватний вибір. Суспільний вибір. Теорія суспільного вибору. Демократія. Пряма і представницька демократія. Групи за інтересами. Логролінг.

Тема 8. Аналіз доходів як матеріальної основи соціоекономічного розвитку.

Рівень життя населення. Індикатори рівня життя населення. Реальний і номінальний дохід. Показники диференціації доходів населення. Крива Лоренца. Витрати населення. Місткість споживчого ринку. Розподіл доходів. Види доходів та джерела їх формування.

Тема 9. Система соціального захисту і соціальної безпеки людини.

Соціальна політика. Цілі соціальної політики. Завдання соціальної політики. Рівні соціальної політики. Моделі соціальної економіки. Патерналістська соціалістична модель. Шведська модель соціальної політики. Модель «Держави добробуту». Модель соціально орієнтованого ринкового господарства. Соціальний захист. Соціальний добробут. Соціальне забезпечення. «Якість життя». Інструменти державного регулювання соціального захисту. Мінімальний споживчий бюджет. Прожитковий мінімум. Мінімальна заробітна плата. Субсидія. Соціальна безпека. Принципи формування соціальної безпеки.

Тема 10. Соціоекономічна природа і сучасні парадигми глобалістики.

Глобалістика. Предмет дослідження глобалістики. Концепції глобалістики. Аксиоми глобалістики. Глобальні проблеми. Наукова класифікація глобальних проблем. Місце соціальних проблем у структурі глобальних проблем людства. Сталий розвиток. Концепція сталого розвитку. Принципи концепції сталого розвитку.

Тема 11. Соціальні імперативи забезпечення глобального розвитку суспільства у XXI столітті.

Глобалістика як наука. Глобалістика як процес. Сталий розвиток як прерогатива формування соціально орієнтованої економіки. Кіотський протокол і глобалізація. Глобалізація та цивілізаційні виклики в сучасному світі. Інноваційні аспекти розвитку культури. Ідеологічні засади. Шляхи формування сучасного економічного мислення. Економіка знань. Складові елементи економіки знань. Завдання економіки знань. Антиглобалізм. Антиглобалістські організації. Конкурентоспроможність української економіки в контексті глобалізації. Прогрес. Соціально-економічні наслідки науково-технічного прогресу.

Тема 12. Стратегічний вибір України як умова безпечного соціоекономічного розвитку у XXI столітті.

Політична та економічна орієнтація України в стратегічному періоді та її вплив на соціальний розвиток. Проблеми інтеграції України у світові організації в контексті соціального розвитку. Діяльність транснаціональних корпорацій в контексті їх впливу на соціум. Трансформація агропромислового комплексу: хід, перспективи, соціальні наслідки. Управління соціально-економічними процесами.

3. Рекомендована література

Основна

1. Беляєв О.О. Соціальна економіка: Навч. посіб. / О.О. Беляєв, М.І. Діба, В.І. Кириленко та ін. – К.: КНЕУ, 2005. – 196 с.
2. Дворецька Г.В. Соціологія: навчальний посібник / Г.В. Дворецька. – К.: КНЕУ, 2002. – 472 с.
3. Єременко В.Г. Основи соціальної економіки: Популяр. Курс / В.Г. Єременко. – К.: МАУП, 1997. – 168 с.
4. Лукашевич М.П. Соціологія економіки: Підручник / М.П. Лукашевич. – К.: Каравела, 2005. – 288 с.
5. Примуш М.В. Загальна соціологія: Навч. посіб. / М.В. Примуш. – К.: «Професіонал», 2004. – 592 с.
6. Самойлик Ю.В. Соціальна економіка: навчально-методичний комплекс дисципліни для студентів денної, заочної та дистанційної форми навчання напряму підготовки 6.030504 «Економіка підприємства» / Ю.В. Самойлик. – Полтава: РВВ ПДАА, 2012. – 200 с.
7. Сименчук Е.В. Средний класс: люди и статусы / Е.В. Сименчук. – К.: Ін-т соціології НАН України, 2003. – 464 с.
8. Сірий Є.В. Соціологія: Заг. теорія, історія розвитку, соціальні та галузеві теорії: Навч. посіб. / Є.В. Сірий. – К.: Атіка, 2004. – 480 с.
9. Слезингер Г.З. Социальная экономика / Г.З. Слезингер. – М.: Дело, 2001.
10. Солонінко К.С. Макроекономіка: Навчальний посібник для студентів економічних спеціальностей вищих навчальних закладів / К.С. Солонінко. – К.: ЦУЛ, 2002. – 320 с.
11. Соціологія: Підручник для студ. вузів. / За ред. В.Г. Городяненка. – К.: ВЦ «Академія», 2003. – 560 с.
12. Соціологія: Підручник. / За ред. В.М. Пічі. – 4-те вид., випр. Львів: «Магнолія 2006», 2008. – 278 с.
13. Юрій М. Ф. Соціологія: Підручник. / М.Ф. Юрій. – К.: Кондор, 2007. – 288 с.

Допоміжна

1. Закон України «Про соціальні послуги» від 19.06.2003 № 966-IV. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: rada.gov.ua.
2. Барвінський А.О. Соціологія. Курс лекцій для студентів вузів / А.О. Барвінський. – К.: ЦНЛ, 2005. – 328 с.
3. Диба М.І. Регулювання в сучасній економічній системі: Монографія / М.І. Диба. – К.: КНЕУ, 2000. – 220 с.
4. Дядик Т.В. Навчально-методичний комплекс з дисципліни «Економіка праці та соціально-трудові відносини» для студентів денної, заочної та екстернатної форми навчання галузі знань 0,05 «Економіка та підприємництво» / Т.В. Дядик. – Полтава: ПДАА, 2008. – 198 с.
5. Лагутін В.Д. Людина і економіка: Соціоекономіка / В.Д. Лагутін. – К.: Просвіта, 1996. – 336 с.
6. Лукашевич М.П. Соціологія: Загальний курс: Підручник: 2-ге вид. / М.П. Лукашевич. – К.: Каравела, 2006. – 408 с.
7. Рибалкін В.О. Теорія власності / В.О. Рибалкін, І.В. Лазня – К.: Логос. – 2000. – 279 с.
8. Закон України «Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям» від 1 червня 2000 року № 1768-III. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: rada.gov.ua.
9. Закон України «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні» від 21 березня 1991 року № 875-XII. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: rada.gov.ua.
10. Закон України «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності» від 15 вересня 1999 року № 1045-XIV. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: rada.gov.ua.

Інформаційні ресурси

1. <http://www.rada.kiev.ua>. – веб-сторінка Верховної Ради України.
2. <http://www.gov.ua>. – веб-сторінка Кабінету Міністрів України.
3. <http://www.minagro.kiev.ua>. – веб-сторінка Міністерства агропромислової політики України.
4. <http://www.me.gov.ua/kaznach./plsq1/kaza.a.10> – веб-сторінка Головного управління державного казначейства України.
5. <http://www.ukrstat.gov.ua> – веб-сторінка Державного комітету статистики України.